

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р Христо Димитров Попов, Секция за тракийска археология, Национален археологически институт с музей при Българската академия на науките, член на Научно жури, утвърдено със заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ (РД 38-597/ 27.10.2022 г.), за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.2. История и археология, „Стара история“ - Праистория – Бронзова епоха

за дисертацията на Петър Пламенов Минков, докторант към Катедра Археология, Исторически факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, на тема: *„Малки керамични артефакти от ранната бронзова епоха от Горнотракийската низина“*

Като обект на изследване на дисертационния труд е избрана група от артефакти, чийто брой през последните десетилетия нарасна значително. Подробно изброените в началото на увода задачи, като: *събиране, систематизиране и каталогизиране на известните до този момент находки; определяне на техните основни характеристики; анализиране на археологическия им контекст; хронологическо определяне; интерпретация; сравнителен анализ с паралели от съседни на Горнотракийската низина райони и пр.* ясно показват ползите, които реализирането на научно-изследователската работа по дисертацията може да предостави. Във въвеждащата част на текста справедливо е отбелязано, че групата на малките керамични артефакти до този момент не е била обект на обобщаващо изследване в българската археологическа наука, въпреки натрупания вече не малък обем на емпиричния материал. С настоящата дисертация тази празнина се запълва. Същевременно трябва да се отбележи, че заради сравнително малкия брой артефакти, откривани през годините на отделни археологически обекти (вследствие на което на тези находки рядко е обръщано по-сериозно внимание), честото отсъствие не само на основни, но и на първични публикации, загубата на значително количество информация и документация във времето, е затруднило в значителна степен работата по дисертационния труд. Докторантът е осъществил значителна по обем първична, събираческа дейност, която да позволи обобщаване на често оскъдната и фрагментирана теренна информация, представянето ѝ в систематизиран и

синтезиран вид, благодарение на което да се създадат възможности за нейното по-обстойно изследване и сравнителен анализ. В този контекст трябва да бъдат изказани адмирации не само към докторанта за старателния труд, но и към изследователите, които са предоставили информация за свои теренни проучвания и към музеите, които на свой ред са осигурили достъп до фондовете и експозициите си.

Текстовата част на представения дисертационен труд съдържа увод, седем глави, заключение и библиография с общ обем от 261 страници. Допълнително в работата са включени следните основни приложения: 1. Каталог – с общо 196 страници и 225 каталожни единици; 2. Карти (общо 11), представящи разпространението на представителите на различните групи от малки керамични артефакти от Горнотракийската низина, а така също и коментирания в текста паралели от съседни региони; 3. Табла (29 бр.), на които в графичен вид и като фотоси са представени част от основните представители на различните групи малки керамични артефакти от Горнотракийската низина от периода на Ранната бронзова епоха и техни паралели от различни части на Анатолия, Егейския басейн, Континентална Гърция, западните и северните части на Балканския полуостров и части от Централна Европа.

Работата притежава ясна структура, определена до голяма степен и от групите различни артефакти, формулирани от докторанта. Представените в увода: цели и задачи, използвани изследователски методи, проблеми на терминологията, дефиниция и определяне и аргументирането на териториалния и хронологически обхват на работата са добре аргументирани. Тук трябва да се отбележи, че що се отнася до забележките и препоръките, по отношение на структурата на първата част, направени по време на предварителното обсъждане на работата, докторантът се е съобразил с тях и ги е отразил.

В глава I – Историография – подробно са представени в сравнителен план състоянието на проучванията в българската историография и в международната научна книжнина. Като много прегледно и удобно може да бъде определено представянето в табличен вид на присъствието на информация за различни малки керамични находки в българската историография. Така читателят може сам да добие по-обща представа и да достигне до изводи, направени от докторанта. Използването на таблици за представяне в сравнителен план на различна информация е използвано сполучливо от автора и в други части на дисертацията и допринася за нейната прегледност и четивност.

Текстът в историографската част показва, че авторът е подробно запознат и използва активно значителните по обем публикации за синхронните на находките от Горнотракийската низина многобройни материали. От районите

на Анатолия и Източното Средиземноморие на изток – до Централна Европа и Севернопонтийската зона на север и северозапад. На практика историографският преглед в дисертацията на Петър Минков не се изчерпва само с текста на глава I. Структурата на глави II-VII, посветени на различните групи емпирични материали в дисертацията, позволява да се включат за нуждите на конкретната част кратки, а на места и по-обстойни историографски прегледи и коментари по тях. Такива са частите *Паралели* и *Интерпретация*, присъстващи във всяка една глава. Според мен това не е недостатък, а по-скоро предимство на дисертацията, тъй като подобен подход позволява навлизане в далеч по-големи детайли при сравнителния анализ, като се представят както позициите на различни автори по даден въпрос, така и аргументите и мнението на самия автор.

Глави II – VII са посветени на отделните групи от артефакти, формуирани от автора – II. Антропоморфни фигури; III. Зооморфни фигури; IV. Керамични котви и куки; V. Керамични брадви; VI. Керамични модели на колела; VII. VARIA. Вътрешната структура, избрана за главите е добре подредена и ясно формулирана. Като отделни части са изведени: *Разпространение*; *Археологическа среда на откриване*; *Технологични и типологически характеристики*; *Хронология*; *Паралели*; *Интерпретация*; *Анализ и заключение*.

И тук отново е използвано представянето на различна информация в табличен вид, което спомага за възприемането на обемния материал. Различните части на всяка една глава съдържат подробно изложение на събраната емпирична информация и предоставят широки възможности за коментар, обобщение и извеждане на заключения, в които авторът активно се стреми да представи своето мнение.

Няма да се спирам подробно на всяка една глава, посветена от докторанта на конкретни групи малки керамични артефакти. В зависимост от откритата и предоставена информация, броя на артефактите от различните групи и възможностите за сравнение с артефакти от Ранната бронзова епоха, попадащи териториално извън границите на Горнотракийската низина може да се каже, че има групи от артефакти, при които са постигнати видимо по-добри резултати, в сравнение с други части.

Според мен най-сериозни са приносите, постигнати от Петър Минков при разработването на главите за антропоморфните, зооморфните фигури и брадвите. Макар че проблематиката за т.нар. куки или котви е разглеждана по-подробно в българската историография, благодарение на по-многобройните находки от Юнаците, и за тази глава от дисертацията трябва да се отбележат сериозните приноси на докторанта при събирането и интерпретирането на

находките, както и при представянето им в общ контекст с многобройните материали извън границите на Горнотракийската низина.

Главата, посветена на моделите на колела изисква малко по-обстоятелствен коментар. След отразяване на значителна част от направените при предварителното обсъждане препоръки тя е придобила по-завършен вид. Въведена е допълнителна информация. Положително оценявам и факта, че част от застъпваните тези, основателно критикувани като свръх интерпретативни, са били редуцирани или представени в по-коментарен вид. Същевременно, както и самият докторант отбелязва, това е най-многобройната група паметници от групата на малките керамични артефакти, откривани на територията не само на Горнотракийската низина, но и в други части от Източните Балкани. Включената допълнителна информация, както по отношение на разширяване на хронологията (късна бронзова епоха), така и по отношение на източници и етапи на разпространение ясно показва, че съществуват още редица възможности тази част от дисертацията да бъде доразвита и усъвършенствана. Събраните от Петър Минков материали, работата му по тази част от дисертационния труд, ясно показват колко сериозен е потенциалът на изследването на моделите на колела от различни етапи на бронзовата епоха в Тракия. Като приноси и възможности за реализация тази част е съпоставима с главата, посветена на антропоморфните фигури, която безспорно е една от най-добрите като постигнати резултати в дисертационния труд. По тази причина бих препоръчал при подготовката на дисертацията на Петър Минков за публикация главата за моделите на колела да бъде доразвита и усъвършенствана във вече очертаните насоки.

Последната глава VARIA по разбираеми причини е останала по-оскъдна по отношение на възможностите за анализ и обобщения. Това е разбираемо с оглед на много ограничената по обем и силната фрагментираност на информацията за няколко сравнително малки по брой групи от артефакти. Вината за това категорично не е на докторанта, а по-скоро следва да се търси в липсата или отказването на достъп до информация, дори тогава когато такава съществува. Една от групите, включени тук – тази на миниатюрните съдове – със сигурност (с оглед на наличните находки) притежава качества да бъде включена като самостоятелна глава в структурата на дисертацията. Стига поне част от информацията за немалкото съществуващи находки да бъде предоставена за нуждите на изследването. Но дори и това да не бъде направено дисертационният труд на Петър Минков има достатъчно основания да бъде определен като сериозно научно изследване, което има важни приноси в изследването на тази част от материалната и духовната култура на бронзовата епоха в югоизточните части на Балканския полуостров.

Освен приносите на отделните глави, посветени на различни групи артефакти, като положителна и много полезна може да бъде определена и възможността да бъде видяна в събран и обобщен вид информацията за различни групи от представителите на малките керамични артефакти и те да бъдат сравнявани по различни компоненти по между си, в опитите да бъде определено тяхното място в материалната и духовна култура на населението от епохата.

За това допринася и добре разработеният и много подробен каталог, в който в ясен и стегнат вид е събрана и систематизирана цялата информация, която авторът е успял да събере. В този смисъл работата на Петър Минков ще бъде изключително полезна, дори и под формата на обобщение и важен справочник, в който всеки, който се занимава с изследване на бронзовата епоха и с малките керамични артефакти в частност, може да открие налични паралели, базова информация за тях и всички основни аспекти по тяхната интерпретация.

Голямото предимство да бъде видяна в събран и обобщен вид информацията е ясно показано от докторанта, като сериозен резултат от неговия дългогодишен труд. Приложените карти и табла на свой ред помагат за визуализацията и доброто възприемане на текста.

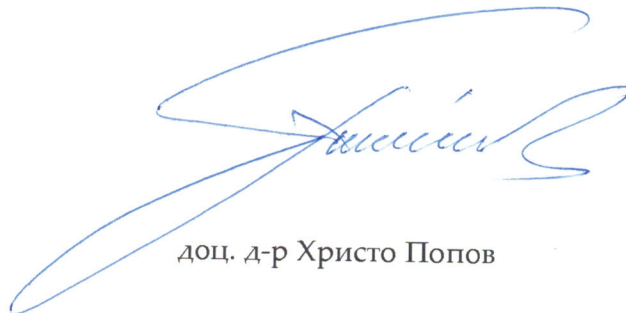
Като забележка може да бъде отправен упрекът, че въпреки не малкото редакции, все още се срещат технически и езикови грешки, които при подготовката на работата за печат трябва да бъдат окончателно отстранени.

Представеният от Петър Минков изключително подробен автореферат коректно отразява в синтезиран вид структурата и съдържанието на дисертацията. Приносите и постиженията са коректно представени в приложената автосправка. Общо шест са излезлите от печат научни публикации, пряко свързани с темата на дисертацията. Тук авторът не е включил тези, които са под печат, но и в този си вид списъкът на публикациите в значителна степен надхвърля минималните национални изисквания в ЗРАС в Република България.

В качеството ми на научен ръководител на Петър Минков имах възможността не само да напътствам неговата работа по разработването на настоящия дисертационен труд, но и да наблюдавам от първа ръка, качествата, които докторантът демонстрира – неговата упоритост и работоспособност, способност да се учи от грешките си и да ги коригира и желание да се развива по пътя, който е избрал.

В заключение, като имам предвид постигнатите резултати и цялостните качества на дисертационния труд на Петър Пламенов Минков, заявявам пред членовете на уважаемото жури, че рецензията на дисертационен труд притежава сериозни научни качества, направени са важни приноси в избраната тема и той

отговаря на изискванията в Закона за развитие на научния състав в Република България за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. С оглед на изложеното в настоящото становище ще гласувам положително за нейното присъждане на **Петър Пламенов Минков**.

8.01.2023 г.

доц. д-р Христо Попов